

Sbírka soudních rozhodnutí

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (třetího senátu)

19. září 2013*

„Soudní spolupráce v občanských věcech — Nařízení (ES) č. 1346/2000 — Úpadková řízení —
Článek 24 odst. 1 — Splnění závazku ‚ve prospěch dlužníka, proti němuž je vedeno úpadkové řízení‘ —
Platba poskytnutá věřiteli tohoto dlužníka“

Ve věci C-251/12,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 267 SFEU, podaná rozhodnutím tribunal de commerce de Bruxelles (Belgie) ze dne 14. května 2012, došlým Soudnímu dvoru dne 22. května 2012, v řízení

Christian Van Buggenhout a Ilse Van de Mierop, jednající jako správci konkurzní podstaty Grontimmo SA,

proti

Banque Internationale à Luxembourg SA,

SOUDNÍ DVŮR (třetí senát),

ve složení M. Ilešič (zpravodaj), předseda senátu, E. Jarašiūnas, A. Ó Caoimh, C. Toader a C. G. Fernlund, soudci,

generální advokátka: J. Kokott,

vedoucí soudní kanceláře: V. Tourrès, rada,

s přihlédnutím k písemné části řízení a po jednání konaném dne 14. března 2013,

s ohledem na vyjádření předložená:

- za C. Van Buggenhouta a I. Van de Mieropa, jednající jako správci konkurzní podstaty Grontimmo SA, jimi samotnými, jakož i C. Dumontem de Chassart, avocat,
- za Banque Internationale à Luxembourg SA V. Horsmansem, avocat,
- za belgickou vládu M. Grégoire, M. Jacobs a L. Van den Broeck, jakož i J.-C. Halleuxem, jako zmocněnci,
- za německou vládu J. Kemper a T. Henzem, jako zmocněnci,
- za francouzskou vládu G. de Berguesem a B. Beaupère-Manokha, jako zmocněnci,

* Jednací jazyk: francouzština.

— za portugalskou vládu L. Inez Fernandesem a S. Duarte Afonso, jako zmocněnci,

— za Evropskou komisi M. Wilderspinem, jako zmocněncem,

po vyslechnutí stanoviska generální advokátky na jednání konaném dne 8. května 2013,

vydává tento

Rozsudek

- 1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu čl. 24 odst. 1 nařízení Rady (ES) č. 1346/2000 ze dne 29. května 2000 o úpadkovém řízení (Úř. věst. L 160, s. 1; Zvl. vyd. 19/01, s. 191).
- 2 Tato žádost byla podána v rámci sporu mezi C. Van Buggenhoutem a I. Van de Mieropem, jednajícími jako správci konkurzní podstaty Grontimmo SA (dále jen „Grontimmo“), a Banque internationale à Luxembourg SA (dále jen „BIL“) ve věci žaloby podané proti BIL, která směřuje k vrácení platby, kterou uskutečnila ve prospěch věřitele Grontimmo, do podstaty spravované uvedenými konkurzními správci.

Právní rámec

Unijní právo

- 3 Body 4, 23 a 30 odůvodnění nařízení č. 1346/2000 znějí:

„(4) Pro řádné fungování vnitřního trhu je nutné vyhnout se podnětům, které motivují zúčastněné strany k převodům majetku nebo soudních řízení z jednoho členského státu do druhého za účelem výhodnějšího právního postavení (tzv. *forum shopping*).

[...]

(23) Toto nařízení stanoví v oblasti své působnosti jednotná pravidla pro kolizní normy jednotlivých států, které nahrazují předpisy mezinárodního práva soukromého jednotlivých států. Pokud není stanoveno jinak, měly by být použity právní předpisy státu, který řízení zahájil (*lex concursus*).
[...]

[...]

(30) Může nastat případ, kdy některá z dotčených osob ve skutečnosti neví, že řízení bylo zahájeno, a jedná v dobré víře způsobem, který je v rozporu s novým právním stavem. K zajištění ochrany takových osob, které uskuteční dlužníkovi platbu, kterou měly uskutečnit správci podstaty v jiném členském státě, neboť nevědí o zahájení řízení v jiném členském státě, je třeba stanovit, že tato platba má účinek zproštění závazku.“

- 4 Článek 1 odst. 1 nařízení č. 1346/2000 stanoví:

„Toto nařízení se vztahuje na kolektivní úpadková řízení, která zahrnují částečné nebo úplné zabavení majetku dlužníka a jmenování správce podstaty.“

5 Článek 4 odst. 1 tohoto nařízení stanoví:

„Pokud toto nařízení nestanoví jinak, je právem rozhodným pro úpadkové řízení a jeho účinky právo toho členského státu, na jehož území bylo úpadkové řízení zahájeno [...]“

6 Článek 21 odst. 1 téhož nařízení stanoví:

„Správce podstaty může žádat, aby podstatný obsah rozhodnutí o zahájení úpadkového řízení a popřípadě i rozhodnutí o jeho jmenování bylo zveřejněno v kterémkoli jiném členském státě [...]“

7 Článek 24 nařízení č. 1346/2000 stanoví:

„1. Kdo v některém členském státě splní závazek ve prospěch dlužníka, který se nachází v úpadkovém řízení zahájeném v jiném členském státě, zatímco jej měl splnit ve prospěch správce podstaty v tomto řízení, je zproštěn závazku, pokud o zahájení řízení nevěděl.

2. Pokud je takový závazek splněn před zveřejněním podle článku 21, má se za to, že osoba, která závazek splnila, nevěděla o zahájení úpadkového řízení, pokud není prokázán opak; pokud byl závazek splněn po tomto zveřejnění, má se za to, že osoba, která závazek splnila, o zahájení řízení věděla, pokud není prokázán opak.“

Belgické právo

8 V belgickém právu je úpadek upraven zákonem o úpadcích ze dne 8. srpna 1997.

9 Článek 14 tohoto zákona stanoví, že každý rozsudek, kterým se prohlašuje úpadek, je předběžně vykonatelný – bez povinnosti doručení – od chvíle, kdy byl vyhlášen, a nabývá účinnosti v 0:00 dne, kdy došlo k jeho vyhlášení, a vyvolává všechny své účinky od tohoto okamžiku.

10 Článek 16 uvedeného zákona upřesňuje, že „úpadek je ode dne rozsudku, kterým se prohlašuje úpadek, bez dalšího zbaven práva spravovat veškerý svůj majetek, včetně toho, který mu připadne po dobu, kdy je ve stavu úpadku“.

Spor v původním řízení a předběžná otázka

11 Grontimmo je developerskou společností se sídlem v Antverpách (Belgie). Dne 11. května 2006 byl vůči ní podán návrh na zahájení úpadkového řízení k tribunal de commerce de Bruxelles (Obchodní soud v Bruselu).

12 Ve dnech 22. a 24. května 2006 byly ve prospěch společnosti Grontimmo vystaveny dvěma jejími dlužnickými společnostmi dva šeky v celkové výši 1 400 000 eur.

13 Dne 29. května 2006 přijala výroční valná hromada společnosti Grontimmo odstoupení členů správní rady a jmenovala nové členy správní rady, ve všech případech s bydlištěm v Jihoafrické republice, a to s účinností od tohoto data. Téhož dne Grontimmo získala kupní opci v hodnotě 1 400 000 eur, kterou vystavila společnost Kostner Development Inc. (dále jen „Kostner“), založená dne 29. března 2006, se sídlem v Panamě.

14 Ve dnech 31. května a 22. června 2006 otevřela společnost Grontimmo dva účty u společnosti Dexia Banque Internationale à Luxembourg, která se později stala společností BIL. Oba šeky v celkové hodnotě 1 400 000 eur byly nejprve proplaceny na první účet, poté byla tato částka převedena na druhý účet.

- 15 Dne 2. června 2006 zaslali noví členové správní rady společnosti Grontimmo písemný příkaz společnosti Dexia Internationale à Luxembourg s požadavkem o vystavení bankovního šeku znějícího na částku 1 400 000 eur ve prospěch společnosti Kostner.
- 16 Společnost Grontimmo byla dne 4. července 2006 prohlášena za společnost v úpadku rozsudkem tribunal de commerce de Bruxelles, kterým byla uvedená společnost zbavena práva disponovat celým svým majetkem s účinností od první hodiny tohoto dne. Uvedený rozsudek byl zveřejněn v *Moniteur belge* dne 14. července 2006, avšak nebyl zveřejněn v *Journal officiel du Grand-Duché de Luxembourg*.
- 17 Dne 5. července 2006 Dexia Banque Internationale à Luxembourg vystavila a vyplatila na základě pokynu uděleného dne 2. června 2006 šek znějící na částku 1 400 000 eur ve prospěch společnosti Kostner, a to na úhradu ceny kupní opce schválené společností Kostner.
- 18 Dne 21. září 2006 správci konkurzní podstaty společnosti Grontimmo vyzvali Dexia Banque Internationale à Luxembourg k okamžitému vrácení uvedené částky, a tvrdili přitom, že tato platba byla uskutečněna v rozporu se skutečností, že úpadce byl zbaven práva nakládat se svým majetkem, a že tedy byla vůči majetkové podstatě věřitelů neúčinná, protože byla uskutečněna až po zahájení úpadkového řízení. Dexia Banque Internationale à Luxembourg odmítla vrátit uvedenou částku s odůvodněním, že o zahájení úpadkového řízení nevěděla a že se mohla opírat o článek 24 nařízení č. 1346/2000.
- 19 Vzhledem k tomu, že všechny smírné pokusy o vrácení uvedené částky vyšly naprázdno, zahájili správci konkurzní podstaty společnosti Grontimmo původní řízení u předkládajícího soudu žalobou ze dne 2. srpna 2010.
- 20 Předkládající soud se táže, zda se společnost BIL může dovolávat článku 24 nařízení č. 1346/2000, zejména vzhledem k tomu, že v projednávané věci správci konkurzní podstaty společnosti Grontimmo nezveřejnili v Lucembursku základní obsah rozhodnutí, kterým bylo zahájeno úpadkové řízení proti této společnosti, a že od bankovního ústavu jednoho členského státu nelze oprávněně požadovat, aby každý den ověřoval, zda vůči jeho zákazníkům z jiných členských států nebylo zahájeno úpadkové řízení.
- 21 Za těchto podmínek se tribunal de commerce de Bruxelles rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžnou otázku:

„Jak je třeba vykládat slova ‚závazek ve prospěch dlužníka‘ uvedená v článku 24 [nařízení č. 1346/2000]?

Mají být tato slova vykládána v tom smyslu, že zahrnují platbu věřiteli dlužníka v úpadku na žádost tohoto dlužníka, jestliže osoba, jež takovou povinnost zaplatit splnila na účet a ve prospěch dlužníka v úpadku, tak učinila, aniž věděla o zahájení úpadkového řízení proti dlužníkovi v jiném členském státě?“

K předběžné otázce

- 22 Podstatou předběžné otázky předkládajícího soudu je, zda je třeba vykládat čl. 24 odst. 1 nařízení č. 1346/2000 v tom smyslu, že do oblasti působnosti tohoto ustanovení může spadat platba uskutečněná na pokyn dlužníka, který se nachází v úpadkovém řízení, ve prospěch jeho věřitele.
- 23 Úvodem je třeba uvést, že i když nařízení č. 1346/2000 obsahuje kromě jiného kolizní normy týkající se určení mezinárodní soudní příslušnosti a použitelného práva (viz v tomto smyslu rozsudek ze dne 5. července 2012, *ERSTE Bank Hungary*, C-527/10, bod 38 a citovaná judikatura), článek 24 tohoto nařízení mezi tyto kolizní normy nepatří, nýbrž představuje hmotněprávní ustanovení, které se použije v každém členském státě nezávisle na *lex concursus*. Podstatou položené otázky je pouze to, zda platba,

tak jak byla poskytnuta společností Dexia Banque Internationale à Luxembourg ve prospěch společnosti Kostner na pokyn společnosti Grontimmo spadá do působnosti prvního odstavce tohoto ustanovení, podle něhož je ten, kdo v některém členském státě splní závazek ve prospěch dlužníka, který se nachází v úpadkovém řízení zahájeném v jiném členském státě, zatímco jej měl splnit ve prospěch správce podstaty v tomto řízení, je zproštěn závazku, pokud o zahájení řízení nevěděl.

- 24 Jak poznamenali všichni dotčení účastníci, kteří předložili svá vyjádření, je za účelem zodpovězení této otázky třeba zjistit, zda pojem splnění závazku „ve prospěch“ dlužníka, který se nachází v úpadkovém řízení, zahrnuje pouze platby či jiná plnění poskytnutá dlužníkovi v úpadku, anebo i platby či jiná plnění poskytnutá věřiteli tohoto dlužníka.
- 25 C. Van Buggenhout, I. Van de Mierop, francouzská vláda a Evropská komise se domnívají, že uvedený pojem nezahrnuje platbu věřiteli dlužníka v úpadku. Naopak společnost BIL, jakož i belgická, německá a portugalská vláda tvrdí, že taková situace spadá pod tento pojem.
- 26 Podle ustálené judikatury je pro výklad ustanovení unijního práva třeba vzít v úvahu nejen jeho znění, ale i jeho kontext a cíl sledovaný právní úpravou, jíž je součástí (viz zejména rozsudek ze dne 4. května 2010, TNT Express Nederland, C-533/08, Sb. rozh. s. I-4107, bod 44 a citovaná judikatura).
- 27 Nutnost jednotného výkladu unijního nařízení dále vylučuje, aby byl text ustanovení v případě pochybností posuzován izolovaně, a vyžaduje naopak, aby byl vykládán a uplatňován ve světle svého znění v ostatních úředních jazycích (viz v tomto smyslu rozsudek ze dne 10. září 2009, Eschig, C-199/08, Sb. rozh. s. I-8295, bod 54 a citovaná judikatura).
- 28 Ke znění čl. 24 odst. 1 nařízení č. 1346/2000 je třeba uvést, že podle obvyklého významu výrazů „ve prospěch“ nezahrnuje splnění závazku ve prospěch osoby, která se nachází v úpadkovém řízení, *per se* situaci, kdy je daný závazek splněn na pokyn této osoby ve prospěch některého z jejích věřitelů. V rámci běžného pojetí tyto výrazy vyjadřují pouze to, že závazek byl splněn ve prospěch uvedené osoby, jak to potvrzuje zejména španělské („*a favor de*“), anglické („*for the benefit of*“), italské („*a favore del*“), nizozemské („*ten voordelen van*“) a portugalské znění tohoto ustanovení („*a favor de*“).
- 29 Bod 30 odůvodnění nařízení č. 1346/2000 ostatně uvádí, a to konkrétně v německém („*Zum Schutz solcher Personen, die [...] eine Zahlung an den Schuldner leisten*“), anglickém („*In order to protect such persons who make a payment to the debtor*“) a švédském znění („*För att skydda sådana personer som infriar en skuld hos gäldenären*“), že situaci, které se konkrétně týká čl. 24 odst. 1 tohoto nařízení, je situace, kdy došlo k „zaplacení“ dlužníkovi v úpadku.
- 30 Uvedený čl. 24 odst. 1 mimoto stanoví, že závazek splněný ve prospěch dlužníka v úpadku měl být splněn ve prospěch správce podstaty. Z tohoto upřesnění jednoznačně vyplývá, že se tento článek týká pohledávek dlužníka v úpadku, které se staly pohledávkami majetkové podstaty po zahájení úpadkového řízení.
- 31 Tyto skutečnosti umožňují dospět k závěru, že podle znění daného ustanovení, jehož výklad je požadován, jsou osobami chráněnými tímto ustanovením dlužníci dlužníka v úpadku, kteří přímo nebo zprostředkovaně splní v dobré víře závazek ve prospěch naposled uvedeného dlužníka.
- 32 Okolnost, že ve věci v původním řízení poskytla na pokyn a na účet dlužníka v úpadku dotčenou platbu banka, není v tomto ohledu relevantní. I když banka plnila smluvní povinnost vůči tomuto dlužníkovi v úpadku, nesplnila tento závazek „ve prospěch“ tohoto dlužníka ve smyslu článku 24 nařízení č. 1346/2000, neboť uvedený dlužník nebyl příjemcem této platby.

- 33 K cíli uvedeného čl. 24 odst. 1 nařízení č. 1346/2000 a právní úpravy, jíž je toto ustanovení součástí, z bodu 30 odůvodnění tohoto nařízení vyplývá, že tento článek umožňuje vyjmout z kontroly správcem podstaty některé situace, které jsou v rozporu s novými okolnostmi nastalými v důsledku zahájení úpadkového řízení.
- 34 Tento čl. 24 odst. 1 konkrétně umožňuje, aby rozhodnutí o zahájení úpadkového řízení nebylo okamžitě uznáno v rozsahu, ve kterém povoluje zmenšení majetkové podstaty o pohledávky dlužníka v úpadku, které byly tomuto dlužníku zaplacený prostřednictvím jeho dlužníků jednajících v dobré víře.
- 35 To však neznamená, že by toto ustanovení mělo být vykládáno ve smyslu, jenž by umožňoval zmenšení majetkové podstaty také o majetek, který dlužník v úpadku dluží svým věřitelům. Pokud by se uplatnil takový výklad, mohl by dlužník v úpadku tím, že by prostřednictvím třetích osob, které nevěděly o zahájení úpadkového řízení, plnil závazky, které má vůči věřiteli, přemísťovat majetek z podstaty tomuto věřiteli, a mohl by tak ohrozit jeden ze základních cílů nařízení č. 1346/2000, který je uveden v bodě 4 odůvodnění tohoto nařízení a spočívá v zamezení podnětům, které motivují zúčastněné strany k převodům majetku z jednoho členského státu do druhého za účelem výhodnějšího právního postavení.
- 36 Ze všech úvah týkajících se znění a cíle čl. 24 odst. 1 nařízení č. 1346/2000, kontextu tohoto ustanovení a cílů sledovaných právní úpravou, jíž je součástí, vyplývá, že taková situace, jako je situace v původním řízení, kdy dlužník v úpadku zprostředkovaně splnil závazek vůči některému ze svých věřitelů, nespadá do působnosti uvedeného ustanovení.
- 37 Okolnost, že čl. 24 odst. 1 nařízení č. 1346/2000 nelze použít na takovou situaci, jako je situace v původním řízení, však sama o sobě nemá za následek povinnost dotčené banky vrátit spornou částku do majetkové podstaty věřitelů. Otázka případné odpovědnosti této banky je upravena použitelným vnitrostátním právem.
- 38 S ohledem na výše uvedené je na položenou otázku třeba odpovědět tak, že čl. 24 odst. 1 nařízení č. 1346/2000 musí být vykládán v tom smyslu, že do působnosti tohoto ustanovení nespadá platba uskutečněná na pokyn dlužníka, který se nachází v úpadkovém řízení, ve prospěch jeho věřitele.

K nákladům řízení

- 39 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení vzhledem ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (třetí senát) rozhodl takto:

Článek 24 odst. 1 nařízení Rady (ES) č. 1346/2000 ze dne 29. května 2000 o úpadkovém řízení musí být vykládán v tom smyslu, že do působnosti tohoto ustanovení nespadá platba uskutečněná na pokyn dlužníka, který se nachází v úpadkovém řízení, ve prospěch jeho věřitele.

Podpisy.